

Handläggare:
Ingegerd Frankki
Bibliotekschef

Kungliga biblioteket
Box 5039
102 41 Stockholm

Synpunkter på Kungliga bibliotekets utkast till nationell biblioteksstrategi

Inledning

Regeringen beslutade år 2015 att ge Kungliga biblioteket i uppdrag att utarbeta en nationell biblioteksstrategi för Sverige. Uppdragets innehåll är högst relevant för Umeå kommun och för biblioteken i Sverige. Bibliotekslagens intentioner om att ge alla tillgång till kultur, kunskap och information och främja det demokratiska samhällets utveckling ställer höga krav på biblioteken och deras huvudmän. Behovet av ökad samordning och samverkan så att bibliotekens samlade resurser används på bästa sätt är nödvändigt.

Nu föreligger ett utkast till strategin "Från ord till handling" ett omfångsrikt dokument som omfattar många goda förslag, men som också spretar åt olika håll och innehåller allt från detaljer till strategifrågor. Biblioteksledningen i Umeå kommun har därför valt att göra nedslag i utkastet och kommentera några av de åtgärder eller förslag som berör kommunal verksamhet och folkbibliotekens ansvarsområden samt förslag som berör biblioteksväsendets infrastruktur. Vi har dock inte ambitionen att vara heltäckande.

Följande områden är de vi valt att lägga fokus på och ser som angelägna i en nationell biblioteksstrategi:

- Nationell infrastruktur
- Nationell digital plattform
- Folkbibliotekens prioriterade grupper
- Det livslånga lärandet

Nationell infrastruktur

De lagstadgade kraven förutsätter en nationell infrastruktur som ger förutsättningar till en mer likvärdig medieförsörjning. Strategin måste baseras på kunskap om de olika förutsättningar som de kommunala biblioteken har, särskilt de specifika problem som finns i kommuner med gles befolkning och stora geografiska avstånd till ett bibliotek.

Bibliotekens mediasamlingar är basen för bibliotekens service och tjänster. En långsiktig och hållbar strategi är att stimulera en ökad lokal/regional självförsörjningsgrad, men alla bibliotek kan inte ha allt. Det är därför viktigt att skapa strategier för att säkerställa folkbibliotekens tillgång till ett brett bestånd av mångspråkig litteratur samt äldre svensk litteratur och så kallad smal litteratur.

Det är av största vikt att det finns ett bibliotek med uppdrag att förse folkbiblioteken med mindre frekventerad litteratur för fjärrlån. Sveriges depåbibliotek och lånecentral har en viktig roll för bibliotekens tillgång till äldre litteratur. Med en förändring av pliktlagen så att verksamheten skulle bli mottagare av pliktexemplar, skulle tillgången även till nyare litteratur säkras. Sveriges depåbibliotek och lånecentral finns i dag i Umeå. Verksamheten är väl fungerande och deras resurser behöver säkras.

Det nationella uppdraget för Internationella biblioteket behöver förtydligas. Internationella bibliotekets roll som nationellt kunskapscentrum med kompletterande medieförsörjning, språkkunskaper och fortbildning är viktig och angelägen för folkbiblioteken. Ansvar för nationella minoritetsspråk ska dock inte ligga under Internationella biblioteket, eftersom det ger fel signaler om minoritetsspråkens status. Det skulle kunna placeras på Sveriges depåbibliotek och lånecentral om man väljer en centraliserad lösning.

Även Myndigheten för tillgängliga medier, MTM, har en viktig och angelägen uppgift som nationellt kunskapscentrum som kan behöva tydliggöras gentemot folkbiblioteken.

Det är av stor vikt att den finns en statlig myndighet med tillräckliga resurser, tydligt mandat, rätt kompetens och ett engagemang för folkbibliotekens viktigaste frågor. Digitaliseringen innebär nya frågor för kommunbiblioteken att hantera som till exempel inläsning av digitalt material, upphandling av digitala tjänster och behov av juridisk kompetens. Här kan en nationell myndighet för folkbiblioteken spela en viktig roll för att förhandla med leverantörer, teckna gemensamma avtal och driva frågor med pondus som enskilda bibliotek inte har.

Regionbibliotekens uppdrag enligt bibliotekslagen är att främja samarbete, verksamhetsutveckling och kvalitet för folkbiblioteken i regionen. Det är viktigt att uppdraget utförs i samråd med kommunbiblioteken så att det stöd som ges svarar mot kommunbibliotekens behov. "Digitalt först" är ett gott exempel på en satsning som både svarar mot ett reellt behov och utförs med en metod som skapar förutsättningar för en mera likvärdig biblioteksservice i kommunerna. Biblioteken har liten vana vid att arbeta med metodutveckling, tjänstedesign och kvalitetssäkring. De regionala satsningar som görs kan här vara ett stöd.

Nationell digital plattform

En av de viktigaste uppgifterna som en nationell biblioteksstrategi har är att beskriva de gemensamma nationella digitala plattformar som behöver tas fram och som de kommunala biblioteken kan förhålla sig till. Det gäller till exempel webblösningar, bibliografisk information och katalogtjänster eller tillgång till e-böcker.

Det ska vara tydligt vilka gemensamma tjänster som finns och hur de finansieras, så att kommunbiblioteken kan anpassa och komplettera de gemensamma lösningarna med egna tjänster. Det finns stora vinster att göra vad gäller effektivisering och samordning, men även för att garantera en jämn och hög kvalitet, genom att skapa en nationell digital infrastruktur.

Angelägna och viktiga frågor är

- En nationell webbtjänst för läsinpiration och lästips, inte minst för barn, med lösningar där alla bibliotek som vill kan bidra till innehållet.

- Ett regelverk för att möjliggöra tillgång till e-böcker för bibliotekens besökare på samma villkor som pappersböcker. Den sekretess som råder kring lån och reservationer ska kunna tillämpas även på digitala lån hanterad av en kommersiell aktör.
- En fortsatt utveckling av Libris som en gemensam tjänst för alla bibliotek med syfte att tillhandahålla katalogtjänster och bibliografisk information.
- Att digitaliserat material från dagstidningar, tidskrifter och arkiv görs tillgängligt för läsning, kopiering och distribution till brukare. Det är viktigt för att biblioteken ska kunna upprätthålla sin roll som kunskapsförmedlare i samhället.

Folkbibliotekens prioriterade grupper

För att möjliggöra och säkerställa bibliotekslagens prioritering av särskilda målgrupper krävs insatser på kommunal nivå som kan behöva nationellt eller regionalt stöd.

Fortlöpande kompetenssatsningar behövs vad gäller mång- och minoritetsspråk, olika kulturer, olika typer av funktionsvariationer, bemötande i olika sammanhang, tekniska lösningar som egen nedladdning samt talboken kommer.

Exempel på områden där det behövs nationellt stöd för att samordna och nyttja resurser på bästa sätt är

- Samordnad kompetens- och metodutveckling. Det kan tillhandahållas av exempelvis Internationella biblioteket, Svenska barnboksinstitutet, MTM samt angränsande kompetensområden, i samråd med de regionala och de kommunala biblioteken
- Kompletterande medieförsörjning inom mångspråk och minoritetsspråk
- Tillgång till språkkunskaper för till exempel mediaförsörjning och skylt- och informationsmaterial

Det livslånga lärandet

I utkastet till nationell biblioteksstrategi saknas folkbibliotekens formella och informella roll för människors sökande av kunskap och bildning, för deras nyfikenhet och vetgirighet. Folkbiblioteken är neutrala icke-kommersiella mötesplatser med låga trösklar. Deras roll i det livslånga lärandet ska inte underskattas. Genom generösa öppettider, tillgång till ett bra medieutbud, professionella biblioteks- och informationstjänster, studiefrämjande miljö, föreläsningar och debatter erbjuder folkbiblioteket ett demokratiskt rum för människors olika behov.

Lärandet kan vara högst individuellt och privat men folkbiblioteken har också en viktig uppgift inom folkbildningen genom samarbete med studieförbund, vuxenutbildningen, SFI och föreningar. Med den nuvarande bibliotekslagen hamnar ansvaret för litteraturförsörjning till den kommunala vuxenutbildningen på folkbiblioteken, vilket kan diskuteras.

Biblioteken är tillsammans med barnhälsovården de första samhällsinstitutionerna som möter det lilla barnet och de omgivande vuxna för de första kontakterna kring språktillägnet och läsutveckling och en början på det livslånga lärandet där läskunnighet och fri tillgång till information är en nödvändighet och en demokratisk rättighet.

Ingegerd Frankki, bibliotekschef